

Лисак В.Р.
студентка юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету
Науковий керівник: к. ю. н., доцент кафедри
цивільного права і процесу
Труфанова Ю. В.

ОПІКА ТА ПІКЛУВАННЯ ЯК ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ІНСТИТУТИ

Одним із показників сучасної демократичної держави є рівень її турботи про осіб, які потребують особливих форм соціально-правової допомоги та захисту. До основних форм такої турботи в Україні можна віднести опіку та піклування як систему заходів, спрямованих на забезпечення особистих немайнових і майнових прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх осіб, а також повнолітніх осіб, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати обов'язки [1, с. 48].

Законодавство України з питань опіки та піклування базується на Конституції України та складається з Цивільного кодексу України, Сімейного кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Правил опіки та піклування, затвердженими наказом Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України та інших нормативно-правових актів і міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку.

Говорячи про інституту опіки та піклування, потрібно чітко розмежовувати осіб, над якими може встановлюватися опіка та осіб, що потребують піклування. Відповідно до статті 58 ЦК України опіка встановлюється над малолітніми особами (до 14 років), які є сиротами або позбавлені батьківського піклування, та фізичними особами, які визнані недієздатними. Недієздатною є особа, яка внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу не здатна усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними. Варто зауважити, що фізична особа визнається недієздатною лише за рішенням суду [4].

У статті 59 ЦК України зазначено, що піклування встановлюється над неповнолітніми особами (14-18 років), які є сиротами або позбавлені батьківського піклування, та фізичними особами, цивільна дієздатність яких обмежена. Суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, якщо вона страждає на психічний розлад, який істотно впливає на здатність особи усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними, а також, якщо вона зловживає спиртними напоями, наркотичними засобами токсичними речовинами, азартними іграми тощо, і тим самим ставить себе та свою сім'ю в скрутне матеріальне становище. Так само, як і недієздатність, обмеження дієздатності фізичної особи встановлює лише суд [4].

Основною метою опіки та піклування стосовно неповнолітніх дітей є виховання неповнолітніх, які внаслідок смерті батьків, позбавлення батьківських прав, хвороби батьків чи з інших причин залишилися без батьківського піклування, а також захист особистих немайнових і майнових інтересів цих дітей [2].

Щодо повнолітніх фізичних осіб опіка та піклування встановлюються для захисту особистих немайнових і майнових прав повнолітніх осіб, що за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати свої обов'язки, а також створення їм необхідних побутових умов, здійснення за ними догляду, а у необхідних випадках і лікування [5, с. 339].

Опіка та піклування встановлюється судом або органом опіки та піклування за місцем проживання підопічного, тобто фізичної особи яка потребує опіки (піклування), або за місцем проживання піклувальника. Опікуном (піклувальником) може бути фізична особа з повною цивільною дієздатністю за її письмовою заявою. Опікун (піклувальник) призначається переважно з осіб, які перебувають в сімейних, родинних відносинах з підопічним, з урахуванням особистих стосунків між ними, можливості особи виконувати обов'язки опікуна (піклувальника) [4].

Якщо громадянин, який виявив бажання стати опікуном (піклувальником) не перебуває з ним у родинних стосунках, він зобов'язаний пройти курс навчання з проблем виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Навчання проводиться в обласному центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді за направленням районної служби в справах дітей за місцем проживання особи, яка виявила таке бажання [1, с. 50].

Фізичній особі може бути призначено одного або кількох опікунів чи піклувальників, якщо цього вимагають її інтереси. Проте дії опікунів (піклувальників) повинні бути певним чином узгоджені з метою більш повного захисту майнових і особистих немайнових прав та інтересів підопічного. Для представництва інтересів підопічної особи має бути виявлена воля всіх опікунів (піклувальників) а не одного з них [4].

Можна зробити висновок, що опіка та піклування важливим інститутом у демократичній та соціальній державі, основною цінністю якої є людина. Інститут опіки та піклування має комплексний характер, який полягає у поєднанні цивільно-правового та сімейно-правового регулювання відносин. Даний інститут регулює відносини не тільки по захисту майнових та особистих прав підопічних, але й щодо їх виховання (малолітні або неповнолітні діти). Основним завданням такого соціального інституту як опіки та піклування, є відновлення обсягу дієздатності фізичної особи та намагання урівняти її у повсякденному житті.

Список використаних джерел

1. Дзюба І. В., Зеленіна М. В. Опіка та піклування в цивільному праві України: проблемні питання призначення опікунів та піклувальників. Право і суспільство. 2017. №3. С. 48-52.
2. Про затвердження Правил опіки та піклування : Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26.05.1999 р. № 34/166/131/88. Офіційний вісник України. 1999. № 26. С. 1252.
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. Офіційний вісник України. 2002. № 7. С. 273.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. С. 356.